

FOLKE VIRKE

Maj - Juni - Juli 2019

Kvinder og fred

www.folkevirke.dk

3

Kvinder er alfa og omega – også i opbygning og bevarelse af fred

Af fhv. informationschef i Danida og journalist, mag.art. og fhv. ministerråd i Udenrigsministeriet, Lis Garval

Kvinder skal spille en mere synlig rolle, når der forhandles fred i konfliktområder

Af international chef hos Kvinno, Lene Steffen

13

En platform for kvinders stemmer

Af Sarah Arnd Linder

18

FOLKEVIRKE

Social, kulturel og politisk oplysning

Udgivet af oplysningsbevægelsen
FOLKEVIRKE

Oplag: 1.200 . ISSN 0015-5845

**Deadline for næste nummer:
20. juli 2019**

Bladet kan kun bestilles ved direkte henvendelse til:

Folkevirkes kontor

Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal
1153 København K
Tlf. 33 32 83 11
E-mail: folkevirke@folkevirke.dk
www.folkevirke.dk

Dette nummer koster i styksalg
kr. 60 + porto.

Særpris for klassesæt.

Bladabonnement kr. 210 + porto pr. år

Medlemskab kr. 400 pr. år

Beløbene kan indbetales på

Folkevirkes konto:

Reg.nr. 7031 . Kontonr. 1099538

Redaktion

Annemarie Balle (ansvarshavende)
Firkløvervej 1
2400 København NV
Tlf. 51 51 24 20

Forretningsudvalg

Formand: Annemarie Balle
Næstformænd:
Jeanne Bau-Madsen
Mona Jensen
Kasserer: Tove Hinriksen
Ulla-Brita Gregersen
Karen Hallberg
Ulla Lunde Hansen
Katina A. Rasmussen
Tove Kristensen
Lene Lund
Britta Poulsen
Susanne Tarp

Tryk og layout

Aars Bogtryk & Offset, tlf. 98 62 17 11
E-mail: aarsbogtryk@aarsavis.dk
Layout: Louise Christensen
Genrefotos: www.colourbox.dk/
www.dreamstime.com

FORENINGEN AF
DANSKE KULTUR-
TIDSSKRIFTER

Kvinder og fred

*Enhver krig er et barn af frygten.
Derfor må man frem for alt fjerne frygten,
hvis man vil undgå krige.*

Normann Angell

I 2000 vedtog FN resolution 1325, som har fokus på kvindernes deltagelse i fredsforhandling, ligesom der lægges op til at få flere kvinder med i de væbnede styrker for ad den vej at sikre en mere varig fred og for at undgå de mange seksuelle overgreb, som kvinder udsættes for i forbindelse med netop krigshandlinger.

I Danmark har der på flere fronter været arbejdet på at få implementeret resolutionen, men som det påpeges fra flere sider i dette temablade, så er der fortsat plads til forbedringer. Der peges samtidig på, at der – heldigvis – er flere eksempler på, at kvinders tilstedeværelse i både forsvaret og fredsforhandlingerne har medvirket til en positiv udvikling og en mere varig fred.

Det er naturligvis umuligt at foretage en »laktusprøve« for at vurdere, hvordan det ville være gået, hvis kvinderne ikke

havde været til stede. Men sammenlignelige forhold er blevet vurderet, og pen-dulet svinger klart ud til fordel for at have kvinder med ved fredsforhandlingerne.

Og, som det påpeges i flere artikler, så ville mange nok undre sig højlydt over, hvis ingen mænd sad med til forhandlingerne. Det omgivende samfunds sammensætning skal afspejle sig i også fredsforhandlingerne.

Men, som det nævnes, så er det ikke blot en beslutning, som kan trækkes ned over hovedet. Der er behov for holdningsændringer og en mere rummelig kulturel forståelse.

I det kommende år bliver resolutionen taget op til revision – og forarbejdet med bl.a. debatter med NGO'ere her i Danmark er så småt begyndt.

Dette temablade sætter fokus på en række centrale områder, som givet kommer til at blive sat til debat i de kommende måneder.

God læselyst!

Annemarie Balle, redaktør

INDHOLD

Kvinder er alfa og omega – også i opbygning og bevarelse af fred	3
Beskyttelse, sikkerhed og fred for kvinder og piger på flugt . . .	10
Kvinder skal spille en mere synlig rolle, når der forhandles fred i konfliktområder.	13
En platform for kvinders stemmer	18
Fejende flot fejring.	21
»Kvindestemmer« 2019: Eftermiddag fyldt med indlevelse og eftertanke.	25
Spændende møderække i Folkevirke: Hvorfra kommer forandring?	
Spændende indblik i trosretninger.	28
Folkevirke til kultur møde på Mors	29
Folkevirkes landsmøde 2019: Aktive debatter og givende fællesskab	30
Folkevirke-info	32
Arrangementskalender 2019	34
Folkevirkes BB-lejr 2019: Generationstræf fyldt med herlige oplevelser	36

Øverste foto på forsiden: Flygtninge i selskab med medarbejder fra Dansk Flygtningehjælp i Djibouti, hvor organisationen har været til stede siden 2015, blandt de første til at yde respons til flygtninge fra konflikten i nabolandet Yemen. Copyright: Klaus Bo/DRC.

Kvinder er alfa og omega

– også i opbygning og bevarelse af fred

Af fhv. informationschef i Danida og journalist, mag.art. og fhv. ministerråd i Udenrigsministeriet, Lis Garval

»There can be no sustainable peace without the full and equal participation of women«. Sådan lyder det i forordet til den tredje danske, nationale handlingsplan til gennemførelse af sikkerhedsrådsresolution 1325 om kvinder, fred og sikkerhed 2014-2019.

Så enkelt kan det siges, at kvinders deltagelse og medindflydelse i konfliktløsning, fredsopbygning og fredsbevarelse er af afgørende betydning, og det fremgår også af den første resolution om kvinder, fred og sikkerhed – SCR 1325 – der blev enstemmigt vedtaget af FN's Sikkerhedsråd den 31. oktober 2000.

Vi nærmer os altså 20-året for resolutionens vedtagelse og tiden for atter en status. Ingen er i dag i tvivl om, at kvinder er særligt udsatte i konflikt og ej heller om, at kvinder er en vigtig faktor i konfliktløsning og fredsbevarelse. Men bliver kvinders ressourcer udnyttet fuldt ud i fredens tjeneste?

Nej.

Da man gjorde international status efter de første 15 år, kunne man konstatere, at kvinders deltagelse i freds- og sikkerhedsprocesser var afgørende for effektivitet, men også at mere end halvdelen af alle

fredsftaler ikke nævnte kvinder overhovedet, at FN's fredsbevarende styrker bestod næsten udelukkende af mænd (97%), og at kun 2% af al bistand til fred og sikkerhed i 2014 var direkte målrettet ligestilling og kvinder.

Summa summarum: Kvinders og pigers bidrag til fredsskabelse var undervurderet og underfinansieret, og en uvurderlig ressource til bæredygtig fred ikke udnyttet.

Det var dengang, men UN Women (FN's enhed for ligestilling og kvinders muligheder) konstaterer, at det kun går langsom frem med at bruge pigers og kvinders ressourcer, selvom man i dag står over for enorme udfordringer, når det gælder global fred og sikkerhed.

Og selvom man kan dokumentere kvinders afgørende betydning for begge dele. Aftaler indgået med kvinders aktive deltagelse er således mere holdbare, end hvis kvinderne ikke er med.

Danmark var først

Danmark var det første FN medlemsland, der i 2005 udarbejdede en national handlingsplan – NAP, National Action Plan – til gennemførelse af SCR 1325, og netop nu er forberedelserne til den fjerde danske handlingsplan i gang.

Det er en lang proces, som først ventes afsluttet med en ny og endelig handlingsplan i 2020 – altså i jubilæumsåret for SCR 1325. Den igangværende proces indebærer

en uafhængig evaluering af den hidtidige danske indsats til gennemførelse af SCR 1325 og konsultationer med alle involverede parter. Det er foruden udenrigsministeriet, forsvarsministeriet og politiet, der indgår i den interministerielle arbejdsgruppe, som er ansvarlig for handlingsplanens gennemførelse, og desuden det danske civilsamfund, som traditionelt er inddraget.

Civilsamfundet og 1325

Oxfam IBIS har påtaget sig at samle og stå i spidsen for de mange forskellige aktører i civilsamfundet, som på den ene eller anden måde beskæftiger sig med kvinder, fred og sikkerhed. Det kan være inden for fredsopbygning, på det humanitære område eller forskning.

Organisationer eller grupper med forskelligartet ekspertise, som kan bidrage til udformningen af den nye handlingsplan. Man har deltaget i møder mellem civilsamfundet og udenrigsministeriet og det uafhængige evalueringsteam, ligesom man har haft en workshop med deltagelse af alle i arbejdet med NAP 4. Selvom processen omkring den nye handlingsplan kun er i sin begyndelse, peger Oxfam IBIS på, at man gerne ser mere vægt på fredsopbygning, mens civilsamfundet generelt ønsker en bedre balance mellem forebyggelse, beskyttelse, deltagelse og fredsbevarelse. Man håber, at handlingsplanen kan blive et instrument for mere

koordineret bistand på landeniveau – både koordineret, indbyrdes supplerende donorbistand og koordineret, gensidigt forstærkende humanitær og fredsskabende bistand. Dermed kan skabes bedre sammenhæng mellem indsatser på hele området. Det kunne f.eks. være i lande som Liberia og Sydsudan. Civilsamfundet har også drøftet, om den nye plan vil kunne give mulighed for bedre og systematisk vurdering af behov for at beskytte internt fordrevne kvinder, inklusive asylansøgere fra konfliktramte lande. Om vigtigheden af at styrke kvinders deltagelse mener civilsamfundet bl.a., at Danmark kan adskille sig fra de andre nordiske lande, som ofte fokuserer på fredsprocesser på højt niveau, ved at fokusere på kvinder, der på lokalt niveau arbejder for fred, og så forsøge at skabe forbindelse mellem dem på tværs af nationale og regionale grænser.

Civilsamfundet er behersket imponeret over de mange 1325-initiativer, som er nævnt i den nuværende handlingsplan, som man finder ikke er sammenhængende, men snarere et sammensurium af allerede eksisterende eller planlagte initiativer relateret til ligestilling. Man peger på, at især på landeniveau er støtten til kvinder ofte usammenhængende og svær at vurdere, da der bredt refereres til »kvinders deltagelse«, ligesom der kun er få eksempler på, at kvindelige aktivister får direkte støtte for at kunne være en ressource.

En ny »peace brand«

Overordnet finder civilsamfundet det paradoksalt, at Danmark har førertrøjen på, når det gælder ligestilling, men ikke giver 1325-handlingsplanen megen opmærksomhed. Danmark er ikke så aktiv som de andre nordiske lande, når det gælder SCR 1325, giver ikke området

så megen politisk opmærksomhed og følgelig heller ikke så mange ressourcer.

Men det kan der gøres noget ved, mener civilsamfundet. Man henviser til bl.a. konferencen »New Nordic Peace«, der fokuserede på, hvordan dagsordenen for kvinder, fred og sikkerhed kan medvirke til bredt nordisk samarbejde og dermed også give Danmark en aktie i en ny »peace brand«.

Den nye handlingsplan kunne være en måde at knytte eksisterende politikker og finansieringsmekanismer sammen og desuden give øget synlighed til aktiviteter, der allerede nu gennemføres af forskellige kvinde- og ungdomsgrupper.

Mener altså civilsamfundet – blandt andet.

SCR 1325 forpligter

Tilbage til begyndelsen i FN. Med SCR 1325 var det første gang, at Sikkerhedsrådet tog stilling til, hvordan væbnet konflikt har en særlig virkning for kvinder, og rådet anerkendte dermed kvinder ikke bare som ofre, men som en særlig og ikke-udnyttet ressource i konfliktforebyggelse, fredsbevaring, konfliktløsning og fredsopbygning.

Resolutionen understreger også vigtigheden af, at kvinder deltager på lige fod med mændene i forhandlinger om fred og sikkerhed.

SCR 1325 er forpligtende for alle FN's medlemsstater og er derfor en betydningsfuld international, politisk anerkendelse af, at kvinder og køn er relevant for international fred og sikkerhed.

1325 er blevet et nøgleord og er hyldet som et historisk dokument,

men det opstod ikke i et vakuum. Det bygger på bl.a. resolutioner, konventioner og rapporter og indgår således i et politisk rammeværk om kvinder, fred og sikkerhed, som Danmark har tilsluttet sig.

Hvert år drøfter Sikkerhedsrådet sin resolution 1325, både for at bekræfte ånden i resolutionen og vurdere de fremskridt, der er sket, når det gælder kvinder, fred og sikkerhed.

De ansvarlige for gennemførelsen af SCR 1325 er Sikkerhedsrådet, medlemsstaterne, FN-systemet og de involverede i konflikt.

Overhalet indenom

Danmark var – som nævnt – det første land, der udarbejdede en handlingsplan for gennemførelse af resolution 1325 om kvinder, fred og sikkerhed. Det var i 2005 – dengang, da der var fornem dansk aktivitet på området, og man gjorde en på den internationale scene anerkendt indsats.

Det var en beskeden plan, men den kom først, og netop som Danmark havde plads i Sikkerhedsrådet. Den var resultatet af et samarbejde mellem udenrigsministeriet og forsvarsministeriet og indeholder forslag til, hvordan man kan integrere udenrigs-, forsvars- og udviklingspolitik. Senere er fulgt yderligere to handlingsplaner – en omfattende, gennemarbejdet plan fra 2008, der mere systematisk integrerer ligestilling i alle udviklingsaktiviteter relateret til væbnet konflikt og et udvidet supplement i 2014.

Danmark havde i mange år en stærk 1325-profil, men når det gælder aktivitet på området, synes

Overordnet finder civilsamfundet det paradoksalt, at Danmark har førertrøjen på, når det gælder ligestilling, men ikke giver 1325-handlingsplanen megen opmærksomhed.

Danmark er ikke så aktiv som de andre nordiske lande, når det gælder SCR 1325, giver ikke området så megen politisk opmærksomhed og følgelig heller ikke så mange ressourcer.

**Af fhv. informationschef i Danida og journalist, mag.art.
og fhv. ministerråd i Udenrigsministeriet, Lis Garval**

Danmark nu overhalet indenom af flere lande, primært Norge og Sverige.

Man behøver ikke at vente på resultatet af den igangværende evaluering af den hidtidige indsats for at vide, at der har været både aftagende dansk politisk opmærksomhed på 1325, da der er afsat færre menneskelige og økonomiske ressourcer til resolutionens gennemførelse. Det synes 1325-tallene at dokumentere, selvom de er vanskelige at klarlægge.

Handlingsplan 3 – konkrete aktiviteter

Da den nuværende og tredje handlingsplan 2014-2019 – som altså er et supplement til den 2. handlingsplan 2008-2013 – blev lanceret, understregede de ansvarlige ministre, at fremme af ligestilling og

stærkt internationalt engagement har politisk prioritet for den danske regering.

Begge nøgleområder skal beskytte de mest sårbare gruppers rettigheder og bidrage til skabelse af fredelige, velstående og retfærdige samfund.

Det hedder videre i forordet til handlingsplanen, at »Women are first and foremost a great resource for their communities and countries – and in all efforts to achieve sustainable development and peace«. (Handlingsplanen er på engelsk, da samarbejdspartnerne ikke er dansk-talende).

De involverede ministre (Martin Lidegaard udenrigsminister, Nicolai Wammen forsvarsminister, Mogens Jensen minister for handel og udviklingssamarbejde og Karen Hækkerup justitsminister) mener, at

Danmark kan yde et betydeligt bidrag til international fred og sikkerhed, fordi Danmark har en lang erfaring med at kombinere militære, humanitære og civilsamfundsaktiviteter.

Sagt med andre ord er Danmark med i et »all inclusive« engagement i skrøbelige stater og konfliktområder og fra den første til den 3. handlingsplan understreges det, at »inclusive and equal societies are essential to prevent continued violence and foster sustainable peace«. Gennemførelsen af SCR 1325 indgår i dansk sikkerhedspolitik, baseret på Danmarks ambition om at spille en rolle – sammen med FN – i bestræbelserne på at skabe fred i verden.

Den nugældende handlingsplan har – som forgængeren – tre hovedmål: 1. Større og mere aktiv deltagelse

af kvinder i fredsbevaring på internationalt og lokalt niveau.

2. Øget opmærksomhed på kvinders og pigers særlige behov og rettigheder før, under og efter væbnet konflikt.
3. Beskyttelse af piger og kvinder mod vold, inklusive kønsbaseret vold som voldtægt og seksuelt misbrug og ophævelse af straf-frihed for kønsbaserede forbrydelser.

De tre hovedmål vil man nå gennem en række konkrete aktiviteter, som er specificeret i handlingsplanen, og som de tre ministerier – udenrigsministeriet, forsvarsministeriet og justitsministeriet, repræsenteret af politiet – er ansvarlige for at koordinere og gennemføre. Aktiviteterne bygger primært på, hvad man har opnået og lært af

den foregående plan, og er ikke væsensforskellige fra de tidligere, men er forsynet med indikatorer, så man kan se, om bestræbelserne har givet resultat efter de fem år.

Status på UMs område

Udenrigsministeriet gjorde i 2017 en foreløbig status over sine 1325-aktiviteter og indsatser, der er opregnet i handlingsplanen.

Nogle få eksempler kun for at illustrere bredden i aktiviteterne:

I Mali har Danmark både diplomatisk/politisk og gennem det bilaterale landeprogram bidraget til at fremme kvinders deltagelse i fredsprocessen. Ligeledes skal det regionale Sahelprogram for fred og stabilisering have medvirket til, at flere kvinder spiller en større rolle i konfliktmægling og beslutninger relateret til freds- og stabiliseringsindsatser i henholds-

vis Mali, Niger og Burkina Faso. Under Danmarks landeprogram for Sydsudan samarbejdes med UNICEF om integration af tidligere børnesoldater i deres lokalsamfund, med særligt fokus på piger involveret i væbnede militser. Konkrete tiltag indebærer bl.a. »sikre« skoler og transportveje til skoler for piger.

En sekunderet, national rådgiver er finansieret for at medvirke til implementeringen af NATOs 1325-politik og en særlig EU ligestillings- og SCR 1325 rådgiver er udnævnt – efter pres fra ikke mindst Danmark og de øvrige nordiske lande.

Handlingsplan 2

– innovativ

Den anden danske nationale handlingsplan – 2008-2013 – var så innovativ, at de andre nordiske lande kikkede Danmark over skulderen.

Planen omfatter nemlig ikke kun udenrigsministeriets aktiviteter, men inkluderer også det danske forsvar, det danske politi og det danske civilsamfund.

Den er bygget op af to temaer: 1. Humanitære operationer og fredsoperationer. 2. Fredsbevaring og konfliktforebyggelse. De forskellige operationer hænger ofte sammen, men temaerne afspejler operationel praksis, og aktiviteterne er grupperet efter dem, og ligestilling er systematisk inkorporeret i alle udviklings- og humanitære aktiviteter, der er relateret til væbnet konflikt.

Planen blev udarbejdet af udenrigsministeriet, forsvarsministeriet og justitsministeriet, repræsenteret ved politiet og med deltagelse af flere civilsamfundsorganisationer. Ministerierne er gennem en interministeriel arbejdsgruppe ansvarlig for at koordinere og lede implementeringen af planen.

Målet er, som nævnt ovenfor, at kvinder skal deltage mere i fredsopbygning på både internationalt og lokalt niveau, at kvinders og pigers rettigheder og behov i og under konflikt anerkendes og endelig, at piger og kvinder skal beskyttes mod vold, inklusive kønsbaseret vold som voldtægt.

Udenrigsministeriets engagement og forpligtelse var langt det mest omfattende og blev ydet både bilateralt og multilateralt, gennem FN-organisationer, EU, OSCE og NATO. Ikke mindst en vedholdende dansk

understregning af betydningen af 1325 i internationale fora gav Danmark ry som en af 1325-resolutionens kernestøtter. Men også bilateralt blev ydet støtte, bl.a. til rammeværk som the Danish-Arab Partnership Programme, the Africa Programme for Peace og the Women in Africa Programme.

Målet er, som nævnt ovenfor, at kvinder skal deltage mere i fredsopbygning på både internationalt og lokalt niveau, at kvinders og pigers rettigheder og behov i og under konflikt anerkendes og endelig, at piger og kvinder skal beskyttes mod vold, inklusive kønsbaseret vold som voldtægt.

Af fhv. informationschef i Danida og journalist, mag.art. og fhv. ministerråd i Udenrigsministeriet, Lis Garval

Men også forsvaret og politiet bidrog aktivt til handlingsplanens gennemførelse især gennem udsendelse af flere kvinder på missioner. Forsvaret udarbejdede desuden sin egen 1325-handlingsplan og sikrer,

at kønsperspektivet er integreret i alle de væbnede styrkers aktiviteter. Politiet, der trænede politi i Afrika, sørgede for, at så mange som muligt var kvindelige instruktører.

Handlingsplanen fra 2008-2013 er rigt illustreret og giver et visuelt indtryk af planens bredde: Der er

fotos af bl.a. både mandlige og kvindelige soldater fra Danmarks militære engagement i Afghanistan, fotos af afghanske kvinder, der benytter deres stemmeret, kronprinsesse Mary som protektor for Dansk Flygtningehjælp i lejr i det nordlige Uganda, væbnede børnesoldater, somaliske flygtninge i Kenya og unge

nepalesiske piger, der skal lære om deres rettigheder.

Som led i denne handlingsplan og i 10-året for vedtagelsen af SCR 1325 arrangerede udenrigsministeriet i oktober 2010 sammen med

den amerikanske ambassade i København en stor international konference om kvinders deltagelse i forebyggelse af konflikter, fredsbevarelse, post-konflikt forsoning og økonomisk udvikling: »Role of Women in Global Security«.

I konferencen deltog eksempelvis Ellen Margrethe Løj, der dengang var chef for FN's fredsmission i Liberia. Hun understregede vigtigheden af kvinder i fredsbevarende missioner, med og uden uniform og på alle niveauer. I Liberia var der dengang en indisk politienhed kun bestående af kvinder og en nigeriansk politienhed med mange kvinder. Det havde inspireret mange liberianske kvinder til at gå ind i politiet. Flere kvinder i fredsbevarende operationer gør en forskel, slog hun fast.

Konferencen var sammen med handlingsplanen med til at cementere Danmarks stærke profil på 1325-

området. Særligt den danske understregning af vigtigheden af kvinders fulde og lige deltagelse i alle aspekter af konfliktløsning, fredsbevarelse og genopbygning kombineret med stærkt fokus på beskyttelse af kvinder og piger, gav genklang. Derfor nøjedes man med et supplement til handlingsplanen, da den skulle opdateres, men sørgede for specifikt at opregne de aktiviteter, der skulle gennemføres i den nuværende handlingsplan 3. Så let kommer man givet ikke til Danmarks handlingsplan 4 for gennemførelse af SCR 1325.

SCR 1325

FN's Sikkerhedsråd vedtog den 31. oktober 2000 enstemmig resolution 1325 om kvinder, fred og sikkerhed. Resolutionen fokuserer på kvinder både som ofre og ressourcer under og efter væbnede konflikter. Den anerkender kvinders undervurderede og underudnyttede bidrag til forebyggelse af konflikter, konfliktløsning, fredsftaler, fredsbevarelse, demobilisering og genopbygning. Resolutionen er bindende for alle FN's medlemsstater og er dermed en vigtig international politisk anerkendelse af, at kvinder og køn er relevant for fred og sikkerhed.

Den fremsætter en række anbefalinger til både FN-systemet, FN's medlemsstater og alle andre involverede aktører i de forskellige faser af konflikt og understreger, at kvinder skal være med i alle beslutningsprocesser.

Konkrete anbefalinger er bl.a. kvinders øgede deltagelse og indflydelse på beslutningsprocesser vedrørende konfliktforebyggelse og – løsning og i de demokratiske processer i post-konflikt samfund; etablering af særlige foranstaltninger for at beskytte kvinder og piger imod vold og seksuelle overgreb i væb-

nede konflikter og understregning af behovet for retsforfølgelse af voldsmændene; styrkelse af kvinders rolle i FN-operationer og endelig inddragelse af kønsperspektivet i forhandling og gennemførelse af fredsftaler.

Hvert år markerer Sikkerhedsrådet resolutionen med en debat om kvinder, fred og sikkerhed og de fremskridt der er gjort i implementeringen.

SCR 1325 er senere fulgt op af syv relaterede resolutioner – SCR 1820, 1888, 1889, 1960, 2106, 2122 og 2242.

Foto: Christian Meyer, Kongehuset.

Kronprinsesse Mary, protektor for Dansk Flygtningehjælp, modtager FN's Under Secretary General, UNFPA Executive Director, dr. Babatunde Osotimehin i Frederik VIII's Palæ fredag den 16. marts 2012.

Beskyttelse, sikkerhed og fred for kvinder og piger på flugt

Af Rikke Enggaard Olsen, Protection Capacity Building Advisor, Dansk Flygtningehjælp

Menneskelig mobilitet er et grundvilkår, der bidrager positivt til et samfunds udvikling, men når den forårsages af tvungen fordrivelse på grund af konflikt og forfølgelse, udgør den et problem, der skal tackles gennem internationalt samarbejde.¹ Som en humanitær organisation, der arbejder for beskyttelse af mennesker, der er fordrevne og på flugt, tager Dansk Flygtningehjælps arbejde både sigte på at bistå mennesker, imens de er fordrevne samt på at sikre løsninger og at gøre en ende på de underliggende forhold, der forårsager fordrivelse. Vi ved fra vores arbejde i verdens brændpunkter, at konflikt og flugt er omstændigheder, der indebærer særlige risici for kvinder og piger, samt at kvinder har en vigtig rolle at spille i det fredsarbejde, der kan bane vejen for varige løsninger.

År 2020 markerer 20-året for FN's Sikkerhedsråds vedtagelse af Resolution 1325 om Kvinder, Fred og Sikkerhed. Tiden er dermed moden til på globalt niveau at vurdere, hvor langt vi er nået i forhold til realisering

af resolutionens målsætninger om at fremme kvinders deltagelse og beskyttelse samt at sikre et køns perspektiv i fredsprocesser. Danmark vil allerede i 2019 begynde arbejdet med at udvikle endnu en 5-årig national handlingsplan for implementering af resolutionen. Også på dansk niveau bør vi derfor overveje, hvordan Danmark bedst kan bidrage til realisering af resolutionens målsætninger i lyset af aktuelle globale udfordringer og kvinders afgørende rolle for at håndtere dem.

Antallet af fordrevne mennesker på verdensplan er inden for få år steget fra 59.5 millioner i 2014 til 68.5 millioner i 2017 – det højeste antal fordrevne siden Anden Verdenskrig

Rikke Enggaard Olsen
Dansk Flygtningehjælp

Antallet af fordrevne mennesker på verdensplan er inden for få år steget fra 59.5 millioner i 2014 til 68.5 millioner i 2017 – det højeste antal fordrevne siden Anden Verdenskrig.² Cirka to ud af tre er fordrevne inden for deres eget lands grænser, mens cirka hver tredje er flygtning eller asylansøger i et andet land. Konflikt er en hovedårsag til fordrivelse – mere end halvdelen af alle flygtninge på verdensplan kommer fra

lande i aktiv konflikt.³ 39 procent af al ny intern fordrivelse var i 2017 forårsaget af konflikt, hvilket repræsenterer en fordobling siden året forinden.⁴

Halvdelen af alle fordrevne på verdensplan er piger og kvinder, og for dem indebærer flugt og fordrivelse særlige risici. Dansk Flygtningehjælp ser Resolution 1325 som et vigtigt værktøj til at sikre internationalt samarbejde omkring de kønsspecifikke problemstillinger forbundet med konfliktforårsaget flugt og fordrivelse.

Deltagelse

Kvindes rolle i beslutningsfora og fredsprocesser figurerer centralt i Resolution 1325, men særligt for kvinder, der er fordrevne og på flugt, kan der være udfordringer forbundet med adgang til beslutningsfora. Disse udfordringer anerkendes i den Globale Flygtningepagt fra 2018, der opfordrer til at basere arbejdet med at adressere verdens flygtningeproblemer på en deltagesbaseret tilgang og påkalder regeringer og andre ansvarshaveres ansvar for at sørge for, at kvinder, både flygtninge og repræsentanter fra de samfund, der huser flygtninge, har en plads ved bordet, når der skal udvikles »respons« til de situationer, der vedrører deres overlevelse og fremtid.

Somaliere i Yemen går langs motorvejen til Aden fra Kharaz flytningelejr, der er den eneste flytningelejr i Yemen og primært huser flygtninge fra Somalia. Rejsen til fods vil tage flere dage. Copyright: Evelyn Hockstein/DRC.

Beskyttelse mod kønsbaseret vold

Når sociale strukturer svækkes, og eksisterende sikkerhedsnet falder bort, øges risikoen for kønsspecifik vold. Flygtninge, fordrevne og folk, der bevæger sig på tværs af grænser – ofte ad meget farlige ruter og faciliteret af menneskesmuglere – er specielt udsatte for kønsbaseret vold. Det vurderes, at mindst én ud af fem kvinder i komplekse humanitære kriser har været udsat for seksuel vold, samt at seksuel vold anvendes direkte som en krigstaktik af væbnede grupper.⁵

Resolutionens budskab om, at parterne i væbnet konflikt skal sørge for særlig beskyttelse af kvinder og piger mod kønsbaseret

vold, herunder seksuel vold, er fortsat aktuelt.

Adgang til international beskyttelse

Når krig og konflikt gør det umuligt for fordrevne at vende hjem, er det nødvendigt at de tilbydes mulighed for at bosætte sig andetsteds. Rejse imod et land, hvor der kan søges international beskyttelse, kan faktisk være umulig og direkte livsfarlig særligt for udsatte piger og kvinder. Genbosættelsesprogrammer er en model, der kan sikre, at nogle blandt de mest udsatte flygtninge, herunder kvinder og piger, kan få adgang til sikkerhed ved at blive genbosat til tredjelande.

Nødhjælp og genopbyggelse

Resolution 1325 er fokuseret på behovet for at skabe fred, hvilket er afgørende for, at mennesker fordrevne af konflikt vil kunne vende tilbage og påbegynde genopbygning af deres samfund. På globalt plan ser vi desværre en tendens til, at flygtninge i stigende grad er fordrevne i meget lange perioder. To tredjedele af alle flygtninge befinder sig i langvarigt eksil på mellem 10 og 38 år.⁶ Det er derfor nødvendigt i stigende grad at sammentænke den kortsigtede nødhjælps tilgang med langsigtede fredsgenopbygnings- og udviklings-tilgange. Dette er også et af kernebudskaberne i den Globale Flygt-

Mine-risiko-oplysning for kvinder og børn i Afghanistan, der er et land, hvor eksplosive krigsefterladenskaber fortsat udgør et farligt levn fra de konflikter, der har præget landet siden 1970'erne. Copyright: Charlotte Østervang/DRC.

ningepagts såkaldte Comprehensive Refugee Response Framework (CRRF), der udstikker konkrete handlingspunkter for, hvordan stater, FN-organer, civile samfundsorganisationer og andre aktører kan samarbejde omkring dette.

Vejen frem

På dørtrinnet til 20 året for vedtagelsen af Resolution 1325 er det vigtigt at reflektere over verdens tilstand og de vedblivende udfordringer i forhold til kvinder, fred og sikkerhed. Det stadig stigende antal af mennesker på flugt fra konflikt er et globalt problem, der kræver globale løsninger og internationalt samarbejde. Dansk Flygtningehjælp bifalder den proaktive

rolle, som Danmark har påtaget sig ved i 2005 som det første land at vedtage en national handlingsplan til resolutionens implementering. Siden resolutionens vedtagelse er en række nye værktøjer blevet til, som kan hjælpe os på vej i arbejdet med at fremme beskyttelse af kvinder og piger, der er drevet på flugt som følge af krig og konflikt. En afgørende forudsætning for, at dette arbejde kan sættes i værk, er, at stærke stater som blandt andet Danmark udvikler handlingsplaner, hvori de påtager sig et klart ansvar for, hvordan de vil sikre, at kvinder og piger på flugt kommer til at nyde beskyttelse og får adgang til varige løsninger. Dansk Flygtningehjælp forbliver dedikeret til at

sikre, at fremtidens arbejde for fred og sikkerhed vil komme verdens flygtninge og fordrevne kvinder og piger til gode.

¹ Kilde: FN's General Forsamling (2016): New York Deklaration om Flygtninge og Migranter (A/RES/71/1).

² Kilde: OCHA (2019): Global Humanitarian Overview 2019.

³ Antal fordrevne fra pågældende land i 2018: Syrien: 5.5 millioner, Afghanistan: 2.5 millioner, Syd Sudan: 1.4 millioner. Kilde: FN's Flygtninge Højkommissariat: Global Appeal 2018-19.

⁴ Kilde: Internal Displacement Monitoring Centre (2018): Global Report on Internal Displacement.

⁵ Kilde: OCHA (2019): Global Humanitarian Overview 2019.

⁶ Kilde: FN's Flygtningehøjkommissariat (2017): Global Trends – Forced Displacement 2017.

Kvinder skal spille en mere synlig rolle, når der forhandles fred i konfliktområder

International chef hos Kvininfo, Lene Steffen, peger i artiklen på områder, som er afgørende for, at kvinder kan være med til at sikre fred i konfliktområder

Af journalist Annemarie Balle

I oktober 2000 vedtog FN's Sikkerhedsråd resolution 1325 om kvinder, fred og sikkerhed. Resolutionen fokuserer på kvinder som både ofre og ressourcer i konfliktområder.

Den anbefaler, at flere kvinder deltager i beslutningsprocesser med konfliktforebyggelse og løsning, ligesom kvinderne bør involveres i de demokratiske processer i de samfund, hvor man er i gang med genopbygning.

Resolutionen anbefaler desuden en skærpet opmærksomhed omkring kvinder og piger, som er grupper, der er særligt udsatte for vold og seksuelle overgreb i væbnede konflikter. Resolutionen understreger, at der er behov for retsforfølgelse af den type overgreb.

Det er regeringens ønske at målrette og styrke implementeringen af resolutionens målsætninger – både nationalt og internationalt. Det skal ske ved at sammentænke de udenrigs- forsvars- og udviklingspolitiske indsatser i krise og konfliktsituationer.

Det har betydet, at både i Udenrigsministeriet og i Forsvarsministeriet er der siden vedtagelsen blevet sat fokus på bl.a. kvinder

Lene Steffen, international chef hos Kvininfo. Foto: Emma Ellegaard.

ansat i forsvaret og deres rolle i internationale operationer.

Det er regeringens ønske, at andelen af kvinder skal øges generelt og på alle ledelsesniveauer. Derudover skal kønsrelaterede problemstillinger fylde mere i den uddannelse, der gives på Forsvarets grund- og videreuddannelser, og der skal udvikles værktøjer til at gøre de kønsrelaterede problemstillinger mere synlige for soldaterne.

Hvis man ser helt overordnet på udviklingen siden 2000, så er der fortsat en del af initiativerne, som stadig er under udarbejdelse, mens andre har mundet ud i konkrete tiltag.

Det kan bl.a. nævnes, at Forsvarskommandoen arbejder målrettet for

at rekruttere flere kvinder. Det har ført til ansættelsen af to kvindelige informatører ved Forsvarets Rekruttering og til en indholdsmæssig udvidelse af sessionen for kvinder, så kvinderne i højere grad får mulighed for at stille spørgsmål til tjenesten samt mulighed for at prøve kræfter med de fysiske krav, uddannelsen stiller. Desuden er man begyndt at tænke køn ind i de temaer, historier og billeder, der udgør materialet i Forsvarets rekrutteringskampagner. Både i Forsvarets og Udenrigsministeriets førudsendelseskurser indgår spørgsmål omkring kvinders stilling i konflikter, og de internationale organisationer, som Danmark støtter med midler til humanitære indsatser i konfliktområder, skal leve op til den danske målsætning om mainstreaming af ligestillingshensyn.

Det kan også nævnes, at Røde Kors gennemfører psyko-sociale projekter i konfliktområder med særligt fokus på kvinder og børn og deres rettigheder. Internationalt har Danmark både i Afghanistan og i Gaza på Vestbredden ydet støtte til oprettelsen af et Kvindeministerium. Begge steder arbejder man på at styrke kvindernes position og gøre ligestillingen til et tværgående

*Glimt fra et krisecenter i Jordan for voldsramte kvinder.
Foto: Emma Ellegaard.*

Hjælpen til overlevende for systematisk seksuel vold er vigtig; men den handler om at reparere, ikke forebygge. Desværre er vi som verdenssamfund ikke lykkedes ret godt med at forebygge systematisk brug af seksuel vold som våben i konflikter.

Lene Steffen
International chef hos Kvininfo

hensyn i alle politikker. I Afghanistan har man desuden etableret en række kvindecentre, hvor kvinderne kan få vejledning om deres rettigheder, og der er etableret særlige pigeskoler, der sikrer pigernes adgang til undervisning, blandt andet engelskundervisning. I OSCE-regi støtter Danmark Akademiet i Bisjkek i Kirgizistan, der har som overordnet målsætning at fremme stabilitet i Centralasien ved hjælp af uddannelse i konfliktforebyggelse.

Eleverne følger bl.a. to kurser om ligestilling, hvor undervisning i resolution 1325 indgår.

International chef hos Kvininfo, Lene Steffen, kender godt den officielle beskrivelse af behandlingen af FN-resolution 1325 her i Danmark. Men, tilføjer hun, der er fortsat mange hensigtserklæringer, mens der konkret desværre ikke er sket så meget. I bund og grund drejer resolutionen sig om at beskytte kvinder i konfliktområder og få flere kvinder med i fredsforhandlingerne.

Seksuelle overgreb

- Når man ser på, hvad kvinder udsættes for i konflikter, så er den seksuelle vold meget udbredt og det er desværre ikke lykkedes i nævneværdig grad at forhindre sexovergreb. Voldtægter er et strategisk våben i mange konflikter, og det er ikke lykkedes at stille nogle til ansvar for de overgreb, så i dag går indsatsen i højere grad på at hjælpe kvinderne, efter skaden er sket. Det er typisk ved at tilbyde kvinderne abort, piller, lægehjælp og rådgivning.

Hjælpen til overlevende for systematisk seksuel vold er vigtig; men den handler om at reparere, ikke forebygge. Desværre er vi som verdenssamfund ikke lykkedes ret godt med at forebygge systematisk brug af seksuel vold som våben i konflikter. Kvinden rammes både fysisk og psykisk, da hun skal føde fjendens barn. Manden rammes også, fordi han ikke har kunnet beskytte sin familie.

Så seksuelle overgreb er et meget stærkt våben, og vi må erkende, at det er meget svært at sætte et effektivt modtræk ind, så fjenden afskæres og skræmmes fra at foretage den type overgreb. Der bør sættes mere ind på at retsforfølge og straffe de ansvarlige.

Mange af overgrebene mod kvinder sker i hverdagen – fx når kvinderne skal hente brænde. Der er behov for, at de henter brændet, men risikoen for voldtægt og måske egentlige drab er meget stor. Så i bund og grund er det en afvejning af, hvordan familien skal klare sig.

Kvindelige soldater

Hvis det lykkes at få flere kvinder ind i de væbnede styrker, kunne man formode, at sandsynligheden for den type overgreb ville falde, lyder det fra Lene Steffen.

Men, erkender hun, det er svært at tiltrække et stort antal kvinder.

Det er tydeligt, at det danske militær er opmærksom på problema-

tikken, men det kræver et langt, sejt træk at ændre, fordi der stadig er nogle normer og en form for sexismen i militæret, som afholder kvinderne fra at søge ind. Det er problematikker, som skal adresseres internt, for der er behov for en kulturændring.

Kvinfo og CBS samarbejder om udvikling af en metode, der hedder »gender-lab«, der kombinerer design-thinking og normkritik. Idéen er at forsøge at komme med nye idéer til løsning af ligestillingsudfordringer, og forsvaret har deltaget for ad den vej at prøve nye metoder til at få flere kvinder ind i militæret – også placeret højere oppe i systemet.

Fredsforhandlinger

Det andet vigtige element i resolutionen er fredsforhandlingerne, og her har der været gode erfaringer fra forhandlinger i bl.a. Columbia og Afghanistan med at få kvinder med ved forhandlingsbordet.

Meget tyder på, at freden bliver mere varig, når kvinderne sidder med ved forhandlingsbordet, lyder det fra Lene Steffen.

Det er jo en kendt sag, at diversitet er en god investering i mange samfundsforhold. Alle skal have en rolle. Det er nødvendigt, at vi insisterer på, at alle har en stemme omkring bordet.

Men, tilføjer hun, heller ikke den proces er problemløs, for mange steder er det kulturelt betinget, hvordan fx forhandlingsdelegationer udpeges. Flere steder inviteres kvinder ikke til at sidde med ved en type forhandlinger, så der skal arbejdes målrettet med stereotype opfattelser af kønsroller og accept af kvinders deltagelse i fredsprocesser.

Organisationer, der er med til at bane vejen for kvinders lige deltagelse i samfundet, er derfor helt afgørende for at forberede en »fødekæde« af kvinder, der kan

deltage i fredsforhandlinger. Desværre møder vi jævnligt et stærkt had til netop organisationer, som kæmper for kønsligestilling og kvinders rettigheder. Det giver sig bl.a. udtryk flere steder, hvor kvinders rettigheder skubbes tilbage, og der kommer et større pres mod kvinderne, særligt de som blander sig i det offentlige liv og debat. Et pres, som af og til kan udvikle sig til egentlige trusler mod både kvinderne og de organisationer, der kæmper for kvindernes rettigheder. Så den kønnede vrede er også en del af problemerne med at få kvinderne til at sidde med ved forhandlingsbordene.

Når Lene Steffen har så stærkt et fokus på at få kvinderne med ved forhandlingsbordet, så skyldes det, forklarer hun, at det er vigtigt at få repræsentanter fra hele samfundet med, for derved kan man være med til at sikre, at alle nuancerne i fredsforhandlingerne kommer frem.

På krisecentret i Jordan bliver der taget godt hånd om kvinderne, og de bliver undersøgt for forskellige former for skader.

Det er erfaringerne fra mange forhandlinger, at kvinder kan spille en anden rolle i forhandlingerne og også kan få øje på andre elementer end mændene, fordi deres erfaring og rolle i samfundet ofte er en anden.

Men, erkender Lene Steffen, det kan også være svært fra dansk hold at komme igennem med vores synspunkter.

- Det er svært at komme og kræve kønsbalance i politi, militær og ved fredsforhandlinger, når vi selv stadig har en række udfordringer på ligestillingsområdet og også selv har oplevet, at det tager lang tid at opnå kønsdiversitet i forsvaret.

Når Kvinfor arbejder med at få flere kvinder med i de politiske processer, så sker det typisk ved partnerskaber i andre lande. Her følges udviklingen tæt, ligesom Kvinfor arbejder målrettet på en politisk opdyrkning blandt kvinder.

Ser man fx på forholdene i Tunesien, så sidder der i dag 47 procent kvinder i de kommunalpolitiske råd.

Det er resultatet af en lang indsats med ændring af valglov, træning af kvindelige kandidater og oplysning om valg og ligestilling generelt.

Når kvinderne først er valgt ind, kommer næste udfordring med i praksis at få indflydelse på en mere kønsligestillet kommunalpolitik.

Kvinderne er jo typisk en del af et politisk parti, og efter valget viser det sig at være svært at holde fast i det, de slås for, hvis det går imod partiets linje. Her kan vi fra Kvinfor støtte kvinderne og ruste dem bedre til at holde mere fast i deres holdninger.

Et andet område, som det mere generelt er vigtigt at have fokus på, er børn og unge. Det kan være børneopdragelsen, det at sikre piger en skolegang og senere en uddannelse samt at få flere mænd til at tage forældreorlov.

Kort sagt at bryde de kønsstereotype holdninger.

Det er også vigtigt at sætte ind over for den kønsbaserede vold, som er meget udbredt i Mellemøsten.

I den forbindelse har Kvinfor været med til at støtte etablering af forskellige former for krisecentre og også støttet kvinderetsorganisationer, som arbejder med at fremme lovtiltag på området.

Lene Steffen nævner også Kvinfor's indsats i det dansk-arabiske partnerskab.

- Det er et langt, sejt træk. Der er store problemer i fx det egyptiske civilsamfund, som er under pres. De vil gerne gøre mere for at sikre menneskerettighederne, ligestilling og sikre udsatte grupper. Men det er problemfyldt, fordi regeringen strammer kursen over for NGO'erne og jævnligt benytter terrorlovgivningen for at føre en strammere kurs eller udsulte netop NGO-bevægelserne. Det rammer især de NGO'er, der søger at holde regeringen ansvarlig i forhold til landets love og internationale konventioner. De er en torn i øjet på myndighederne. Fra dansk side er der et ønske om at gøre mere for at fastholde et konstruktivt råderum for civilsamfundet som en vigtig søjle i demokrati, men det er en svær balance, fordi der er så mange storpolitiske undertoner i dette.

*På krisecentret i Jordan rapporteres der omhyggeligt om de skader, kvinderne kommer ind med, ligesom der føres statistikker over de kvinder, som kommer ind på krisecentret.
Foto: Emma Ellegaard.*

Glimt fra en valgkamp i Tunesien, hvor bl.a. Kvinvo aktivt støttede kvinderne i deres valgkamp. Foto: LET pressefotos.

Ny handlingsplan

Forberedelserne til en ny 1325 handlingsplan i Danmark er så småt ved at gå i gang. Udenrigsministeriet er i gang med en evaluering af den nuværende plan og har bl.a. indkaldt danske NGO'er til konsultation. Nogle af de områder, som Lene Steffen håber kommer mere i fokus, er at gøre landplanerne mere skarpe samt at tænke børnene mere ind.

- I den fremtidige handlingsplan skal resolutionen tænkes mere ind i forhold til forebyggelse af vold, fx ved at undervise børn i at håndtere konflikter på en ikke voldelig måde, særligt i områder, hvor de er vokset op med vold og konflikt og kun kender den måde at begå sig på. I bl.a. Rwanda, som er kommet sig forbavsende hurtigt efter folkedrabt i 1994, har der været en systematisk undervisning af børn i kønsligestilling, og der er blevet arbejdet

meget målrettet med nedtoning af etnicitet og ikke voldelig konfliktløsning. Der er kommet mange flere kvinder ind på indflydelsesrige poster, fx i parlamentet, påpeger Lene Steffen.

Ønsket om at få flere kvinder med i forhandlingerne skal også have en mere fremtrædende plads, ligesom det skal pointeres, at man, efter freden er opnået, skal tænke flere kvindeorganisationer og kvinderåd med ind i processen. At få skrevet ligestilling og menneskerettigheder ind i landets grundlov, sådan som fx Tunesien gjorde efter Det Arabiske Forår. Et forhold, som ofte bliver overset i konfliktområderne, tilføjer Lene Steffen, er de sikkerhedsfirmaer, som deltager. Her er det også vigtigt med en forståelse og accept af ligestilling. Et sidste vigtigt område er de kvinder, der har været associeret med væbnede styrker.

Vi har meget fokus på deres rolle som sexslaver, og det er naturligvis rigtig vigtigt. Vi overser nogle gange de mange andre roller, de kan have haft, fx som soldater, ledere, strateger, spioner, sygehjælper, kirurger, agerdyrkere osv. Det er vigtigt at tænke de kvinder ind i det nye samfund, huske på, at de måske har erhvervet sig nye kompetencer og i fremtiden ikke blot tænke kønsstereotyp og sige, at de igen blot skal gå hjemme og lave maden eller hente brænde.

Der sker ofte skred i kønsroller i forbindelse med konflikter, og de åbninger, det giver for at fremme ligestilling i fredsprocesser og genopbygning af samfund, er vigtige at tænke ind.

Der skal helt grundlæggende tænkes nyt, og man skal væk fra de kønsstereotype reaktionsmønstre, lyder det fra Lene Steffen.

En platform for kvinders stemmer

Dansker bag samtaler med kvinder, der lever i den israelsk-palæstinensiske konflikt

Af Sarah Arnd Linder

Foto: Cathérine Richard

De samtaler, der bliver udgivet på Political is Personals hjemmeside (www.politicalispersonal.org), føres med israelsk-jødiske og palæstinensiske kvinder fra vidt forskellige baggrunde i Israel og fra de palæstinensiske områder, fra alderen 18 år og opæfter.

De føres enten ansigt-til-ansigt eller via Skype, telefon og e-mail afhængig af, hvilke muligheder der er, og hvad den enkelte kvinde foretrækker.

Når interviewet er fuldendt, bliver det skrevet ned, og selvom teksten får en særlig struktur, har det fra starten af initiativets begyndelse været vigtigt, at den tekst, som bliver udgivet, er så tro som muligt mod det, der reelt er blevet sagt under interviewet. Med andre ord skal der være plads til nuancer, og Political is Personal er til for at formidle kvindernes stemmer og ikke for at filtrere dem og »sælge historier«.

Sarah Arnd Linder under et debatoplæg, hvor hun pegede på konfliktområderne mellem Israel og Palæstina. Foto: Manami Sakomoto.

Efterfølgende bliver teksten sendt videre til den enkelte kvinde, der gennemlæser det, der til sidst bliver udgivet på hjemmesiden. At den enkelte kvinde har kontrol over, hvad der kan læses af folk, ikke kun i Israel og i Palæstina men verden over, er yderst vigtigt, da visse fortællinger kan omfatte følsomme emner, der kan have sørgelige konsekvenser for den interviewede kvinde.

Flere kvinder, simpelthen

Israel og Palæstina er et område, der, måske som i så mange andre konflikt-prægede områder, er hjem for flere hundrede – hvis ikke flere tusinde forskellige NGO'er inden for fredsaktivisme og humanitært arbejde.

Og iblandt disse mange forskellige NGO'er findes der også kvindelige

NGO'er, som består af israelske, jødiske og palæstinensiske kvinder, der forsøger at fremme dialog og fredsinitiativer på tværs af feminismen og kvinders samarbejde. En af de vigtigste NGO'er i området, der forsøger at arbejde for netop det, er Women Wage Peace (<https://womenwagepeace.org.il>) – en NGO, som består af mange tusinde medlemmer, der hver eneste dag forsøger at modarbejde den politiske status-quo og med kvinderne som førere.

Når det er sagt, var det ikke meningen, at Political is Personal skulle efterligne en af disse meget vigtige organisationer, men at initiativet derimod skulle supplementere dette arbejde ved, på meget simpel vis, at skabe en platform til kvinders stemmer i konflikten, der kunne sætte endnu mere fokus på,

hvad det er, israelsk-jødiske og palæstinensiske kvinder oplever, mener og tænker om konflikten.

Helt »almindelige« kvinder

Organisationer såsom Women Wage Peace vækker ofte – eller for det meste – opmærksomhed hos palæstinensiske og israelske kvinder, der allerede er politisk aktive og/eller er mere tilbøjelige til at tro på, at samarbejde og fred mellem israelerne og palæstinenserne er mulig.

Ud over dét anser rigtig mange palæstinensiske og israelske kvinder, ligesom kvinder verden over, ikke sig selv som individer, der kan have indflydelse på omstændighederne i området. Det kan skyldes, at de ikke synes, at de har noget at skulle have sagt, og dertil kommer, at de fleste kvinder i området nok heller ikke har økonomien og overskuddet til at tage sig tid til at sætte sig ind i, hvad der foregår på det politiske niveau. Der er en dagligdag, der skal passes.

Fra Political is Personal's begyndelse var det derfor vigtigt at sørge for, at stemmerne fra disse helt »almindelige« kvinder også kunne formidles, så Political is Personal kunne repræsentere kvinder fra så mange forskellige baggrunde som muligt.

50%

FN Sikkerhedsresolution 1325 er en resolution, der nærmest automatisk bliver omtalt lige så snart, der er tale om kvinder, fred, sikkerhed og krig. Det er en resolution, der i 2000 havde som formål at sætte fokus på det vigtige ved at have kvinder med i samtalen i alt, hvad der har med

en konflikt at gøre, helt frem til en fredsproces.

Political is Personal er ikke et initiativ, der direkte fremmer kvinders politiske deltagelse, nok snarere får kvinderne i dialog eller sætter fokus på at lægge pres på deres politikere for blot at give nogle eksempler.

I modsætning til hvad kvindelige fredsorganisationer som Women Wage Peace har som formål, så har FN's Sikkerhedsresolution 1325 haft indflydelse på Political is Personal ved at give plads til flere kvinders stemmer og ved at bidrage til at få kvinder til at være en del af alt, hvad der har med »krig og fred« at gøre og dermed at sørge for, at selv hvis det er indirekte, så gives der plads til deres stemmer i form af interviews og fortællinger.

Ofte, når kvinders stemmer i konfliktområder omtales, nævnes fordelene ved at have kvinder med i samtalen. Kvinder anses for at være alt fra mere omsorgsfulde og mere beskyttende over for deres børn til at være mere tilbøjelige til at være fredelige.

En del af logikken bag FN Sikkerhedsresolution 1325 er, at det er vigtigt at have kvinder med i samtalen, da deres oplevelser i konfliktområder ofte er noget anderledes end mænds, og at de derfor har andet at bidrage med i alt fra konfliktprævention til en fredsaf tale. (Kilde: Political and Peacebuilding Affairs, <https://dppa.un.org/en/women-peace-and-security>). Det kan virke absurd, at det som argument for, at kvinder bør deltage i samtalerne nævnes, at det umiddelbart skulle skabe større chancer for at forhindre konflikter og/eller gøre det nemmere at skabe fred,

Foto: Adale Raemer

Vi har Tzeva Adom [»Rød Alarm«] app'en, og for to uger siden, kl. ét om morgenen, begyndte den at ringe. Min baby sov ved siden af mig, så jeg tog hende op med det samme og trak hende ind til mig. Jeg vidste ikke, at alarmen var for Ashkelon. Du tænker på det hele dagen. Hvert hus i Nirim og i hele området har et beskyttelsesrum, og børnene sover normalt i beskyttelsesrummet. Sådan fungerer det. Nu sover vi alle tre i beskyttelsesrummet, så hvis der sker noget, er vi i sikkerhed.

Lilach, israelsk jødisk kvinde fra Kibbutz Nirim, Israel

Kilde: www.politicalispersonal.org

Den første hændelse, som jeg kan huske, er fra, da jeg var syv år, under den Anden Intifada. Jeg var så ung og naiv; jeg forstod ikke konflikten eller hvad der skete omkring mig. Min ældste bror, som nu er 33 år, var sammen med sine venner og havde det sjovt, og han kom ikke hjem. Jeg kunne se, at mine forældre begyndte at bekymre sig, da hele situationen ikke var tryk. De troede så, at han var blevet hjemme hos sin ven. Men klokken fire om morgenen blev der banket på vores dør, og da vi åbnede døren, stod min bror udenfor og blødte over det hele. Han fortalte os, at soldaterne havde fanget ham, da han gik hjem omkring midnat og havde banket ham, indtil de brækkede hans knogler. Jeg gav ham bare et kram og begyndte at græde.

Anonym, palæstinensisk kvinde fra Hebron, Vestbredden

Kilde: www.politicalispersonal.org

Foto: Lam Abuamrân

En af mine egne oplevelser, som jeg tydeligt kan huske, er, da jeg gik igennem Rafah-grænseovergangen med min mor og søster. Folk på busserne, herunder den bus vi sad i, skulle igennem en scanner. Da det var min mors tur til at gå igennem, sad jeg stadig i bussen, men jeg så og hørte en israelsk soldat råbe til min mor over mikrofonen: »Hvad er der mellem dine ben?!« Min mor havde menstruation, og jeg tror, at hendes tampon var løbet igennem.

Manal, palæstinensisk kvinde fra Gaza

Kilde: www.politicalispersonal.org

ligesom det ofte, som på Political and Peacebuilding Affairs' hjemmeside, bliver brugt som en vigtig grund til, at der skal være kvinder med ved forhandlingsbordet.

Kvinder er ikke en minoritet, men udgør cirka 50% af befolkningen verden over, inklusive i Israel og i Palæstina. Er det ikke en god nok grund til, at der skal lyttes til dem? Om kvinder rent biologisk set er bedre til at skabe fred end mænd, er noget videnskabsfolk og forskere må sætte sig ind i, men det er forkert at bruge denne logik, når der er tale om halvdelen af globens befolkning.

Når det er sagt, så forsøger Political is Personal ikke at argumentere for,

at kvinders stemmer er vigtige, fordi kvinder umiddelbart skulle være bedre til at skabe fred. Hvis kvinder i Israel og i Palæstina, samt verden over, svarer til halvdelen af befolkningen, så giver det ingen mening, at de ikke får lov til at udtale sig ligeså meget som mænd. Især når kvinder bliver præget af konflikten ligeså meget som mænd, hvis ikke mere.

Så simpelt er det.

De 50 procent.

Det er det, det burde handle om.

Vision

Ved at samle personlige fortællinger og perspektiver fra palæstinensiske og israelsk-jødiske kvinder – 50% af

befolkningen i området – har Political is Personal som formål at give:

- Værdifuldt materiale til undersøgelse for akademikere, politikere og beslutningstagere.
- Menneskelig validering, empati og bekræftelse for kvinderne, der er præget af konflikten.
- En måde for andre rundt om i verden at se denne konflikt via en mere nuanceret linse.

Political is Personal's vision er en verden, hvor kvindernes stemmer, ikke kun i Israel og i Palæstina, men i konfliktområder verden over, får lige så meget plads som mændenes.

Citaterne i denne artikel stammer fra interviews, der er foretaget i regi af Political is Personal.

Political is Personal (»det politiske er personligt«) er et initiativ, som blev stiftet i 2015 af Sarah Arnd Linder, en dansk-jødisk kvinde, der er bosat i Israel på 13. år. Hun gennemfører dybdegående interviews med israelsk-jødiske kvinder fra Israel og palæstinensiske kvinder fra Vestbredden, Gaza og Israel. I samtalerne kan de frit fortælle, hvordan konflikten har påvirket deres liv på direkte – og indirekte vis.

Fejende flot fejring

Den 2. marts kunne Folkevirke markere sit 75 års jubilæum

Folkevirkebrugere fra hele landet havde sat hinanden stævne på Vartov den 2. marts for at være med til markeringen af Folkevirkes 75 års dag.

I den smukke festsal blev gæsterne budt velkommen med et glas perlelende champagne og smukt pyntede borde.

Der var lagt særlige Folkevirkesangbøger ud på bordene, ligesom deltagerne fik den nye jubilæumsbog i hånden. 96 sider indholdsrige sider med glimt fra Folkevirkes 75 år på den folkeoplysende scene beskrevet i ord og billeder.

Deltagerne fik bogen gratis – og nu kan den købes ved henvendelse til Folkevirke for kr. 150.

Efter at have sunget Folkevirkes meget brugte sang »Jeg elsker den brogede verden«, bød formand Annemarie Balle velkommen.

I sin tale foretog hun nogle punkt-nedslag i Folkevirkes spændende historie og kom bl.a. ind på et af tidens meget debatterede emner: Fake news.

Hun pegede bl.a. på, at der i både Danmark og i udlandet har været

Professor Drude Dahlerup med sin seneste bog »Demokrati uden kvinder?«, som hun bl.a. citerede fra i sin flotte festtale til Folkevirke. Foto: Ina Løndahl.

Et glimt fra Folkevirkes festlige jubilæumsdag. Folkevirkes landsformand Annemarie Balle (i midten) i intens samtale med tidligere kulturminister Jytte Hilden (t.v.) og billedkunstner Grete Balle, som har stået for forsiden til Folkevirkes flotte jubilæumsbog. Foto: Ina Løndahl.

I løbet af eftermiddagen blev der sendt flere lykønskninger til Folkevirke. Her er det forkvinden for Verdens Kvinder i Danmark, Alma Bekturganova Andersen, som fortæller begejstret om, hvad Folkevirke har betydet for hende. Foto: Ina Løndahl.

eksempler på, at der er plantet usandheder for at påvirke et valg eller for at sikre en bestemt virksomhed et bedre fodfæste.

Annemarie Balle erkendte, at Folkevirke som en lille spiller alene ikke markant kan ændre den udvikling.

- Men det er Folkevirkes håb, at vi med forskellige typer arrangementer og debatter kan gøre brugerne mere opmærksomme på faldgruberne og gøre brugerne mere kritiske, så ikke alle informationer vurderes i samme valør.

- Folkevirke kan bl.a. i sådanne sammenhænge bevise sin berettigelse – være med til at give engagerede medborgere en bedre platform at debattere ud fra og dermed også være med til at gøre brugerne mere opmærksom på, hvor pålidelig og neutral den viden er, som bringes i spil i en debat.

Den personlige samtale

Annemarie Balle påpegede, at Folkevirke gennem årene altid har haft fokus på den personlige samtale – det personlige møde mellem mennesker – fordi der her er bedre tid til at lytte til hinanden – tale med og ikke til hinanden, holde pauser og også lade kropssproget komme med ind i dialogen. Det betyder, at tonen bliver mindre harsk og skinger, da det vil være åbenlyst, hvis der overtrædes grænser for al-

mindelig, god debattonen. Det åbne og fordomsfrie møde kan forhåbentlig også være med til, at man bedre kan få gennemanalyseret de holdninger og synspunkter, der bringes frem. Man kan spørge dybere ind og få afklaret uklarheder.

Ens egne holdninger og synspunkter er sjældent statiske et helt liv igennem, men holdningerne kan risikere at blive fastholdt for længe, hvis de ikke jævnlige bliver »trykprøvet« i en åben og fordomsfri debat.

Og det er netop her, at Folkevirke kommer ind som en spændende spiller på den folkeoplysende scene. Folkevirke kan tilbyde rammer for en fordomsfri debat, et personligt møde og sætte gang i en dialog med overraskende og tankevækkende oplæg. Folkevirke ønsker at gøre sig fri af »sådan plejer man« – og åbne døre til steder og rum, som den enkelte deltager ikke selv kan åbne. Kort sagt ønsker vi at træde nye stier og at overraske deltagerne, så de selv kan få lyst til at gå nye veje og dermed også »trykprøve« deres holdninger. Sætte

gang i en udvikling, så deltagerne får nye trædesten ind i debatterne og måske også får lyst til at deltage på en ny og mere aktiv måde i samfundsdebatterne.

Brug for Folkevirke

Annemarie Balle nævnte desuden, at selv om vi her ved et festligt jubilæum kipper med flaget, så er det ingen hemmelighed, at folkevirkebrugere i de forløbne 75 år med jævne mellemrum har sagt, at »nu er Folkevirke ved at have opfyldt sin formålsparagraf, og der er ikke mere at gøre for Folkevirke«.

- Det er som regel sket parallelt med, at Folkevirke ligesom så mange andre foreninger har oplevet, at det har været svært at konkurrere med den gode lænestol og den sikre debatplads bag skærmen.

- Men efter en tid har det alligevel vist sig, at »der var mere at gøre for Folkevirke«. Der er dukket nye emner op, hvor der har været behov for en åben og fordomsfri debat på tværs af de velkendte skel – alder, køn, religion og politisk observans.

Folkevirke har haft fokus på de tre hovedområder – social, kulturel og politisk folkeoplysning.

Selv om Danmark på mange måder har fået bygget et godt velfærds-samfund op, så er der stadig plads til forbedringer.

Når det gælder alder, kan man nævne, at Folkevirke i omkring 35 år har arrangeret generationstræf på sine Bedsteforældre- og Børne-børnlejre i skolernes efterårsferie. Her kan bedsteforældre være sammen med deres børnebørn i et givende samvær. Være fælles om oplevelser i naturen, sjove lege og madlavningen. Generationstræffene har haft forskellige knopskydninger med bl.a. ture til museer og i Dyrehaven sammen med en naturvejleder, som har kunnet fortælle på en måde, så alle børn har lyttet. Når det gælder religion kan man nævne den række af arrangementer med besøg af forskellige tros-samfund og ture til deres kirker. Her har deltagerne fået et godt indblik i små og store trossamfund og de værdier, de har.

Kulturen set mere bredt har Folkevirke bl.a. sat til debat på sit store årlige arrangement »Kvindestemmer«, hvor der i løbet af dagen er oplæsning af kvindelige forfattere,

sang og musik af kvindelige musikere og sangere samt et indslag af billedkunstnerisk værdi. Kort sagt samme kunstneriske valør i forskellige landskaber.

De enkelte kunstnere indgår i dialog med publikum under ledelse af en moderator, så der også her sikres en god debat.

Folkevirke har også i mange år satset meget målrettet på at få involveret nydanskerne – dem, man er begyndt at kalde bindestregsdanskerne, fordi man derved anerkender, at de rummer kulturelle elementer fra to kulturer.

Vi har gennemført projekter, hvor der netop har været fokus på værdien i at kunne rumme flere kulturer.

Det er fokusområder, som Folkevirke også har taget op til debat på både Folkemødet på Bornholm og på Kulturmødet på Mors.

Det personlige møde

Når man ser på de senere års aktiviteter i Folkevirke, tyder meget på, at der er en forandring undervejs – at flere får lyst til personligt at mødes med de personer, som de debatterer med. At mødes og få mulighed for at uddybe synspunkter og argumenter, som ved det personlige møde kan fylde mere end de få anslag, som et opslag på Twitter kan.

Når man ser på den polariserede verden, som vi lever i i dag, så er der

bestemt behov for netop det personlige møde og en åben debat. Nogle af de fordomme og stereotype opfattelser, som har eksisteret, er forsvundet ved det personlige møde. Det er klart, at der er tale om en proces, som tager tid, så det er et område, som Folkevirke fortsat har fokus på, og vi har mange planer i pipeline.

Igennem de senere år har netop stereotype fremstillinger af grupper inden for den gruppe, som jeg fortsat gerne vil kalde bindestregsdanskerne, præget debatterne. Folkevirke har med sine projekter sat meget forskellige grupper sammen – grupper, som uden for Folkevirkes regi ikke ville have mødt hinanden og ikke have været indgået i en dialog. De møder har givet anledning til spændende debatter – og også nye holdninger hos deltagerne. Det er den samme logik om at være med til at nedbryde fordomme og formidle en åben og fordomsfri dialog, som ligger bag Folkevirkes engagement i det internationale arbejde. At det mellemfolkelige møde er givende og kan være med til at nedbryde fordomme og stereotype opfattelser af, hvordan livet former sig i andre lande.

Eftermiddagen blev indledt af troubadouren Pia Raug, som fortalte om sit arbejde med, i forbindelse med Folkevirkes 60 års jubilæum, at komponere sin Folkevirke-sang – »En svanesalme«.

Landsformand Annemarie Balle lagde i sin tale ved Folkevirkes 75 års jubilæum vægt på det personlige møde og kunne med tilfredshed notere sig, at der i disse år er en stigende interesse for netop det personlige møde frem for mødet i cyberspace. Foto: Ina Løndahl.

Et spændende indblik, hvor Pia Raug både fortalte om sine overvejelser dengang og knyttede nogle nutidige kommentarer til sangens indhold.

Derefter sang hun sammen med folkevirkegæsterne sangen, som flere deltagere bagefter knyttede nutidige, rosende kommentarer til. Senere på eftermiddagen holdt professor Drude Dahlerup dagens festtale under overskriften »Demokrati uden kvinder?« med afsæt i sin nye bog af samme navn.

I sin festtale foretog Drude Dahlerup en række meget spændende punkt-nedslag i kvindehistorien og demokratiets udvikling.

Hun pegede bl.a. på, at det er i dag indiskutabelt, at kvinder har en plads i politik.

- Traditionalisterne, som ønsker at skubbe kvinderne tilbage til hjem-

met, har en håbløs sag i det moderne samfund, selv om vi ser faretruende tendenser i visse lande, også i Europa.

Troubadouren Pia Raug fortalte levende om sit arbejde med Folkevirke-sangen »En svanesalme« forud for, at hun selv fremførte den sammen med salen af feststemte folkevirkebrugere.

Mange kulturelle barrierer er overvundet, men mange fortsætter, og nye er kommet til. De sociale

medier har på den ene side givet kvinder øgede muligheder for tilstedeværelse i det politiske liv, særligt vigtigt i lande, hvor kvinder intimideres i det offentlige rum, men det har samtidig åbnet for en flod af »hate speech«, især mod kvindelige politikere.

Så, påpegede Drude Dahlerup flere gange, der er nok at tage fat på for kvindebevægelsen i dag.

Festdagen sluttede med en musikalsk oplevelse ved Henriette Nederby og Ole Killerich. De tog udgangspunkt i brevvekslingen mellem Carl Nielsen og hustruen Anne Marie Carl Nielsen. Gennem teksterne, som de dels læste op og dels sang, fik tilhørerne et gribende indblik i deres fælles liv og en anderledes oplevelse af Carl Nielsens musik.

Et glimt fra den musikalske oplevelse med Henriette Nederby og Ole Killerich, hvor de tog udgangspunkt i brevvekslingen mellem Carl Nielsen og hustruen Anne Marie Carl Nielsen. Foto: Ina Løndahl.

»Kvindestemmer« 2019:

Eftermiddag fyldt med indlevelse og eftertanke

Lørdag den 9. marts arrangerede Folkevirke i samarbejde med Kvinder i Musik, Kvindelige Kunstners Samfund og Dansk Blindesamfunds Kvinder det kunstneriske møde »Kvindestemmer« på spillestedet »Hotel Cecil«, som ligesom Folkevirke har til huse i Kvindernes Bygning.

»Kvindestemmer« er en nyskabende måde at præsentere kvindelige kunstnere på. Her kan publikum opleve kunstnerisk udfoldelse inden for både musik, sang, litteratur og billedkunst. Folkevirke har i alle årene lagt vægt på at præsentere en bred palette inden for de kunstneriske udtryk – både aldersmæs-

sigt og etnisk. De enkelte kunstnere blev præsenteret af kunsthistoriker Lisbet Tolstrup, som i løbet af eftermiddagen indgik i en givende dialog med kunstnerne.

Et gennemgående træk for arrangementet var, at gæsterne blev præsenteret for kunstnere, de ikke tidligere har oplevet på en måde som på Hotel Cecil.

- Med »Kvindestemmer« ønsker Folkevirke at give kvindelige kunstnere en anderledes platform. En af de røde tråde i arrangementet var, at de kunstneriske udtryk foldes ud, så der bliver plads til både velkendte kunstnere og debutanter, ligesom der også er en bredde i de etniske

udtryk, påpeger Folkevirkes formand Annemarie Balle.

Det var i år 13. gang, at »Kvindestemmer« blev præsenteret – og det blev igen en meget stor kunstnerisk oplevelse.

»Kvindestemmer« blev åbnet af den multikulturelle trio, som bestod af Sarah Yaseen fra England/Pakistan, den danske sangskriver og vokalist Anne Eltard på violin og danske Maren Hallberg på harmonika. De er alle tre med i Radiant Arcadia – et band med base i Danmark, og som består af kvinder med forskellig kulturel og religiøs baggrund. Til forårets »Kvindestemmer« havde de tre musikere sammensat et

»Kvindestemmer« 2019 blev en medrivende eftermiddag fyldt med overraskende oplevelser. Yderst t.v. ses forfatteren Iben Mondrup under sin overraskende oplæsning og t.h. ses billedkunstneren Ane Henriksen i sit engagerede oplæg om sin kunst. Fotos: Lars Pryds.

Et glimt fra den multikulturelle trios medrivende, musikalske optræden. På scenen optrådte Sarah Yaseen fra England/Pakistan, den danske sangskriver og vokalist Anne Eltard på violin og danske Maren Hallberg på harmonika. De er alle en del af Radiant Arcadia. Foto: Lars Pryds.

program med en blanding af folke- musik og sufisange.

Derefter gik den italienskfødte forfatter Maria Giacobbe i kunstnerisk samtale med journalist Annemarie Balle. De talte om hendes forfatterskab og de forskellige inspirationskilder, hun har benyttet sig af i sit mangeårige forfatterskab. Det blev en meget munter og indsigtfuld samtale.

Inden pausen gik væveren Ane Henriksen på scenen. I 35 år har hun

arbejdet med vævens trend og islæt og med materialet som en del af billedets udsagn.

Gennem de senere år er hendes kunstneriske fortællinger fortsat med f.eks. at lade brugte bankskjorter eller menneskehår indgå i hendes arbejder. Senest har hun samlet vanter – en slags byløvfald – langs cykelstierne og viklet dem ind i en vækst – »Urban Growth«. Ane Henriksen fortalte levende om sine kunstneriske udtryk og viste gæs-

terne et bredt udvalg af billeder, så man kunne opleve hendes værker sammen med fortællingerne. Forfatteren Iben Mondrup stod for en særlig oplevelse, da hun på en vis opførte brudstykker af sit forfatterskab med afsæt i oplevelser på Grønland, sådan som hun bl.a. har beskrevet det i sin gennembrudsroman »Godhavn« fra 2014. I den fortælling har barnets stemme en detaljerig og sanselig rolle, hvor det at være fremmed er et centralt tema. Iben Mondrup lagde ud med en sanselig oplæsning – og derefter skiftevis tog hun nogle stykker tøj af og under nye oplæsninger tog hun andet på, så hendes fysiske fremtoning kunne være med til at understrege pointerne i teksten.

En stor oplevelse for både øre og øje. Eftermiddagens andet musikalske indslag stod Shtoltse Lieder/Proud Poems ved duoen Ida&Louise for.

Glimt fra duoen Shtoltse Lieder/Proud Poems, som består af Louise Vase, vokal og piano samt Ida Gillner, sopransax og vokal. De fremførte digte af jødiske digtere som bl.a. Anna Margolin, Celia Dropkin, Malka Heifetz Tussman og Kadya Molodovsky, som Ida Gillner havde komponeret musikken til. Foto: Lars Pryds.

I deres optræden indgik tekster af fire jiddishe digtere, og de blev spillet af duoen, som består af Louise Vase, vokal og piano samt Ida Gillner, sopransax og vokal. Ida Gillner har sat musik til digte af Anna Margolin, Celia Dropkin, Malka Heifetz Tussman og Kadya Molodovsky – digtere, som især var kendt for deres tekster i tiden op mod Anden Verdenskrig. Det var en periode, hvor jiddish kultur blomstrede. Sangene blev præsenteret på jiddish og engelsk og var musikalsk

svøbt i en blanding af verdensmusik, klezmer, tango, jazz og 1920'ernes kabaretmusik, så det blev på alle måder en meget sanselig og overraskende oplevelse. Eftermiddagen blev rundet af ved debutforfatteren Emma Bess, som afsluttede sin uddannelse på Forfatterskolen i 2015. Hun fik sidste år debutantprisen for novellesamlingen »Mødre, døtre, søstre«, som hun på Hotel Cecil gav tilhørerne flere smagsprøver på. Hun læste op af nogle af bogens

noveller, som i glimt fortæller om samhørighed og intimitet i de tætte relationer, men også om ensomhed og længsel efter hinanden. Arrangørgruppen bag »Kvindestemmer« er i fuld gang med at finde spændende oplevelser inden for både litteraturen, musikken og billedkunsten, så også »Kvindestemmer« 2020 kan blive en minderig dag fyldt med overraskende udtryk. »Kvindestemmer« 2020 bliver holdt en lørdag i marts.

På gensyn i 2020!

Journalist Annemarie Balle (t.v.) i samtale med forfatteren Maria Giacobbe, som medrivende fortalte om sit forfatterskab og sine oplevelser på Sardinien. Foto: Lars Pryds.

Spændende møderække i Folkevirke:

Hvorfra kommer forandring?

Folkevirke ønsker at gennemføre **debatskabende aktiviteter**, hvor deltagerne taler sammen og ikke blot til hinanden.

Under overskriften »**Hvorfra kommer forandring?**« lægger Folkevirke op til debatter, hvor der i udgangspunktet ikke fokuseres på konflikter, men på positive uenigheder.

Som en følge af, at kursisterne deltager i forpligtende, demokratiske debatter, bliver de klar over deres livskompetencer og får dem udbygget. Det er Folkevirkes forventning, at det vil påvirke deltagernes handlekraft i positiv retning.

I løbet af det kommende år sættes disse emner til debat:

- Kulturel identitet
- Religionens plads i samfundet og betydning for den enkelte

- Dannelse
- Social kontrol
- Personlig integritet
- Muligheder for personlige valg

Det første af møderne i den planlagte møderække holdes den **13. juni 2019 kl. 14.00-17.00**, hvor temaet er »**Interkulturel kommunikation**«. Der gives debatoplæg ved **cand.pæd. Jeanne Bau-Madsen**. Mødet holdes hos Dansk Blinde-

samfunds Kvinder på Finsensvej 37 E (ind gennem porten), 2000 Frederiksberg.

Den **12. september 2019 kl. 14.00-16.30** er temaet »**Demokratiopfattelser**«. Det bliver **tidligere borgmester Aage Brejnrod**, der kommer med oplæg.

Mødet holdes på Sankt Josephs Ældrecenter, Griffenfeldsgade 44¹, 2200 København N.

Der serveres kaffe/te og kage.

Det er gratis at deltage i møderne, men bindende tilmelding er nødvendig. Det kan ske ved at sende en e-mail til:

folkevirke@folkevirke.dk

Spændende *indblik* i trosretninger

Folkevirke København arrangerer hen over året 2019 **besøg i tre forskellige trosretninger**.

Det første arrangement er den **23. maj 2019 kl. 14.30-ca.15.30** med et besøg i **synagogen** i Krystalgade 12, København K.

Gustav Hetsch's smukke bygning er netop blevet restaureret.

Vi bliver vist rundt i hele bygningen, mens vi får fortalt om huset, og hvad det bliver brugt til.

Omvisningen slutter i selve synagogen, hvor vi hører om den jødiske

religion og ser torarullerne. Omvisningen varer ca. 1 time, og der er mulighed for at sidde ned undervejs. Vi mødes ved synagogen **kl. 14.00**. Deltagelsesbeløbet betales ved indgangen.

Bindende tilmelding til dette arrangement er nødvendig *senest den 20. maj 2019* til Folkevirkes e-mail folkevirke@folkevirke.dk på grund af sikkerhedsprocedurerne i forbindelse med besøget.

Det andet arrangement er **den 5. september 2019 kl. 17.00** med

besøg i »**Den Koptiske Ortodokse kirke**«, Taastrup Hovedgade 162, 2630 Taastrup.

Det sidste arrangement er planlagt til **den 10. oktober 2019 kl. 12.00** (datoen er endnu ikke bekræftet) med besøg i **moskeen** i Rovsingsgade, Vingelodden 1, 2200 København N.

Pr. arrangement er prisen 75 kr. Hvis man deltager i alle tre besøg, er der rabat, og så er prisen i alt 175 kr.

Folkevirke til *kulturmøde* på Mors

Folkevirke har et par gange tidligere deltaget i **Kulturmødet Mors**, ligesom Folkevirke har været med på Folkemødet på Bornholm.

Folkevirke vurderer, at Folkemødet på Mors er den helt rigtige profil for foreningen. Derfor har Folkevirke undersøgt forskellige muligheder og lagt sig fast på, at vi denne sommer vil arrangere et **debatmøde** med **professor i statskundskab Drude Dahlerup**, som holdt den flotte festtale til Folkevirkes 75 års jubilæum på Vartov.

Det ligger fast, at arrangementet holdes **den 23. august** – tidspunktet følger senere.

Drude Dahlerup vil fortælle om sit arbejde som international rådgiver omkring styrkelsen af kvinders deltagelse i politik rundt omkring i verden og lægge op til debat om, hvordan kvinder kan styrkes i den

demokratiske dannelse. Nødvendigheden af dette arbejde illustreres ved bl.a. at vise officielle billeder af politiske forsamlinger eller magthavere – fx politikere fra EU med 25 mænd og tre kvinder. Desuden vises billeder af politiske forsamlinger fra tredje verdens lande. Måske viser det sig, at der er flere kvinder repræsenteret her, end vi tror?

I løbet af mødet stilles spørgsmål som:

- Hvorfor er udviklingen gået sådan?
- Hvordan kan interessen for politisk dannelse skærpes?
- Spiller den visuelle kommunikation en rolle?
- Spiller de retoriske udtryk en rolle?
- Spiller udformningen af stemmesedlen en rolle?

På forhåbentlig gensyn på Kulturmødet Mors!

Foto: Per Bille.

Foto: Kulturmødet Mors.

Deltagerne i Folkevirkes landsmøde lyttede engageret, da der var rundvisning i Magasin du Nords lille, men meget fortættede museum i Vingårdsstræde. Foto: Annemarie Balle.

Folkevirkes landsmøde 2019:

Aktive debatter og givende fællesskab

Torsdag den 11. april holdt Folkevirke sit årlige landsmøde. Det blev holdt i København.

Men allerede dagen før havde en større gruppe folkevirkere sat hinanden stævne for at besøge Magasin du Nords lille museum i Vingårdsstræde. Her kunne deltagerne opleve glimt fra Magasins mere end 100 år lange historie – og genkalde sig minder fra en barndom, hvor Magasin du Nord spillede en langt større rolle end i dag.

Historien blev krydret med sjove og interessante anekdoter fra en medrivende rundviser, som havde sat sig godt ind i stoffet.

Aftenen blev tilbragt i Skuespilhuset, hvor der var generalprøve på den meget roste forestilling »Hvem er bange for Virginia Woolf«.

Formiddagen før landsmødet fortalte landsformand Annemarie Balle og næstformand Jeanne Bau-Madsen om de mange impulser, som de har fået ved at deltage i internationale projekter. Deltagerne fik mulighed for at deltage i forskellige workshops, hvor nogle af de udenlandske idéer blev prøvet, ligesom man også diskuterede de forskellige kulturopfattelser og kulturmønstre, som man typisk møder ved at deltage i de udenlandske projekter.

Det gav anledning til gode og tankevækkende debatter om bl.a., hvordan de forskellige kulturer betragter døden og de særlige ønsker, som man har forskellige steder i verden til selve begravelsen/bisættelsen.

Forpligtende fællesskab

Efter frokosten blev Folkevirkes landsmøde holdt.

Landsformand Annemarie Balle lagde ud med sin mundtlige beretning, hvor hun først konstaterede, at den skriftlige beretning er gennemsyret af, at Folkevirke opleves som et givende – og forpligtende – fælles-

skab, som det er en stor glæde at være en del af. Folkevirke er et fællesskab på tværs af de begrænsende rammer, som opleves i mange andre sammenhænge. Især på de større møder – regionale møder og dette landsmøde er der skabt rammer, hvor medlemmerne kan mødes på tværs af kredsene og dermed inspirere hinanden.

Bindestregsdanskere

Et af de områder, som Folkevirke i mange år har satset meget målrettet på, er at få involveret nydanskerne – dem, man er begyndt at kalde bindestregsdanskerne, fordi man derved anerkender, at de rummer kulturelle elementer fra to kulturer. Folkevirke har gennemført projekter, hvor der netop har været fokus på værdien i at kunne rumme flere kulturer, lød det fra Annemarie Balle.

- Og, tilføjede hun, sådan bliver det også i 2019.

Folkevirke har for kort tid siden fået godkendt et projekt under overskriften »Hvor kommer forandring fra?«, hvor et af fokusområderne er at få en øget mellemfolkelig forståelse og et øget engagement i de demokratiske problemstillinger.

I løbet af projektets et-årige løbetid bliver der arrangeret møder om bl.a.

- Demokratiopfattelse
- Kulturel identitet
- Interkulturel kommunikation
- Dannelse
- Social kontrol
- Børneopdragelse

Internationale projekter

Annemarie Balle pegede desuden på, at der gennem de senere år har været en tendens til at fremstille bestemte befolkningsgrupper eller

nationaliteter lidt endimensionelt – eller man kunne sige, at de er blevet fremstillet stereotyp.

- For at være med til at nedbryde fordomme og formidle en åben og fordomsfri debat ønsker Folkevirke også at være en aktiv spiller på den internationale, folkeoplysende scene. Det er en grundholdning hos Folkevirke, at det mellemfolkelige, personlige møde er givende og kan være med til at nedbryde fordomme og stereotype opfattelser af, hvordan livet former sig i andre lande. Derfor ønsker Folkevirke fortsat at deltage i internationale projekter og har også et par ansøgninger med i de aktuelle ansøgningsrunder i EU. En under EU Youth-ordningen og en under Erasmus+-ordningen. Forsamlingen godkendte enstemmigt både den skriftlige og den mundtlige beretning.

Som oplæg til Folkevirkes landsmøde fortalte landsformand Annemarie Balle og næstformand Jeanne Bau-Madsen om deres erfaringer fra det internationale samarbejde. Deltagerne skulle i den efterfølgende workshop bygge et ballontårn med særlige udfordringer. Her ses fra venstre Tove Kristensen, Vesthimmerland, Katina Rasmussen, København, Angeliki Alexiou, København og Birgit von der Recke, København. Foto: Annemarie Balle.

Valg på landsmødet

På Folkevirkes landsmøde blev der foretaget valg til forretningsudvalget. Der var genvalg til Jeanne Bau-

Madsen, København, Britta Poulsen, Roskilde og Tove Hinriksen, Holstebro.

Der blev også valgt to suppleanter: Tove Kristensen, Vesthimmerland og Ulla Lunde Hansen, København.

Da ballonøvelsen endelig blev kronet med held, var der tydelig begejstring at spore. Her ses fra venstre Annam Al-Hayali, Etnisk Minoritetskvindes Råd og Ulla Lunde Hansen, København. Foto: Annemarie Balle.

Sæt kryds
i kalenderen!

Dato fastsat for landsmøde 2020

På Folkevirkes landsmøde blev det vedtaget, at **næste års landsmøde** skal holdes på en enkelt dag. Nogle vil eventuelt mødes aftenen før til måske en teaterforestilling. Men den officielle del strækker sig næste

år blot over en enkelt dag, da flere deltagere mente, at det var for tidskrævende at have landsmøde over to dage.

Mødedatoen bliver **torsdag den 16. april 2020**.

Da datoen falder sammen med Dronning Margrethes 80 års fødselsdag, blev det aftalt, at deltagerne mødes på Amalienborgs Slotsplads for at være med til den festlige fødselsdagsfejring.

Folkevirkes økonomi

På Folkevirkes landsmøde fremlagde kasserer Tove Hinriksen årsregnskabet. Hun havde valgt en festlig PowerPoint præsentation, så regnskabsfremleggelsen blev en munter tour de force gennem de

mange tal. Humøret fik et ekstra nøk opad, da resultatet på ca. 45.000 kroners overskud blev nævnt.

Folkevirke har i mange år kæmpet med at få de økonomiske ender til

at nå sammen. Forretningsudvalget har haft fokus på en stram styring af udgifterne, og det har nu båret frugt.

Regnskab og budget blev enstemmigt godkendt.

En bog om det givende fællesskab

»FOLKEVIRKE 75 ÅR«

- Redigeret af Annemarie Balle
- Forlaget Himmerland
- 96 sider

Med bogen »Folkevirke 75 år« får læseren et tankevækkende indblik i det folkeoplysende arbejde, som netop i disse år står over for en revitalisering.

En række skribenter giver deres bud på, hvordan folkeoplysningen kan være en af de vigtige trædesten for at blive en mere engageret samfundsborger.

Folkevirke, som blev stiftet den 2. marts 1944, har gennem 75 år haft udgangspunkt i tidligere kultur- og kirkeminister Bodil Kochs ønsker om aktive samfundsborgere. Fokus har ligget inden for de sociale, kulturelle og politiske områder – vel at mærke på tværs af alle de skel og grænser, som mange ofte støder på.

Blandt skribenterne er:

Kulturminister Mette Bock, tidl. kulturminister Marianne Jøved, tidl. undervisningsminister Bertel Haarder, prof. Drude Dahlerup, dialogdebattør Özlem Cekic og Bitten Damgaard.

INTERESSERET? Send en e-mail til: folkevirke@folkevirke.dk

PRIS
150,-

FOLKEVIRKE Social, kulturel og politisk oplysning

Smag på livet!

Folkevirke er et forum, hvor vi gennem dialogen søger at sprænge rammerne for egne og andres forståelser og billeder af virkeligheden.

Vi lever i et multikulturelt samfund, hvor værdisæt, trosretninger, politiske overbevisninger og holdninger kan være forskellige fra vore egne. Gennem dialog og samtale kan vi blive klogere på os selv, vores egen hverdag – og på andre og deres hverdag!

Folkevirke har spot på og arbejder på tværs af alle skel – sociale, kulturelle, politiske, geografiske, religiøse og aldersmæssige og ønsker en forpligtende, åben og fordomsfri dialog.

Folkevirkes formål er at bringe nyt initiativ til oplysningsarbejdet. Man ønsker at fremme en aktiv dialog og derved give deltagerne et bedre fundament for at deltage engageret i den demokratiske proces.

Folkevirke har kredse flere steder, og de planlægger aktiviteter lokalt, mens Folkevirkes kontor i København planlægger større møder i samarbejde med interesserede, som brænder for en god idé.

Brug Folkevirke til:

- ✓ At få inspiration og ny viden i de 4 årlige temablade!
- ✓ At deltage i debatter og vidensdeling i studiekredse!
- ✓ At deltage i rejser og studieture i ind- og udland!
- ✓ At deltage i generationstræf!
- ✓ At dyrke interesser og udvide din horisont igennem workshops og rundbordsdebatter!
- ✓ At blive klogere på dig selv og verden!
- ✓ At møde mennesker med andre holdninger og anden baggrund!

Årligt kontingent: 400 kr.

Du kan læse nærmere om Folkevirke på www.folkevirke.dk

**Landet over
tilrettelægger Folkevirke
møder, foredragsrækker,
studiekredse, temamøder,
kurser og lejre,
hvor alle kan deltage**

Ved redaktionens slutning
forelå der oplysninger
om disse arrangementer.

Mere detaljerede oplysninger kan fås
ved henvendelse til
Folkevirkes kontor,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K,
telefon 33 32 83 11
(bedst tirsdage mellem kl. 9 og 16)
eller folkevirke@folkevirke.dk

Folkevirkes møder former sig som
åbne debatter om aktuelle emner,
hvor deltagerne som regel
tager udgangspunkt i et oplæg.
**Folkevirkes møder er åbne
for alle interesserede!**

REGION HOVEDSTADEN

BORNHOLM

Kontakt:

Marianne Kofod Pedersen,
Svanekevej 32, 3740 Svaneke
Tlf. 56 49 21 65

KØBENHAVN

»På Folkevirke«

Niels Hemmingsens Gade 10,
1153 København K.

Kontakt:

Folkevirke,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K. eller
Jeanne Bau-Madsen
Tlf. 45 85 65 92
folkevirke@folkevirke.dk

Folkevirkes Litteraturkreds i København

Mødestedet er Folkevirke,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K.
Tlf. 33 32 83 11

Debatmøderne foregår på torsdage kl. 12.00-14.30.

Datoer og bøger er aftalt
af studiekredsen.

Der betales kontingent for hele
sæsonen ved kursusstart
(efterår og forår) i alt kr. 600.

Litteraturkredsen har eksisteret i flere
år, og der kommer hele tiden nye
medlemmer. Men der er plads til flere,
som har lyst til at engagere sig i en
levende og vedkommende debat.

Kontakt:

Britta Poulsen
Tlf. 46 36 56 32

FOLKEVIRKE KØBENHAVN

Kontakt:

Formand Jeanne Bau-Madsen
Tlf. 21 27 62 19

KØBENHAVNS VESTEGN

Vestegnens Litteraturkreds

Møderne holdes den sidste tirsdag
i hver måned.

Med mindre andet er nævnt,
så holdes alle møder i
Glostrup Fritidscenter, mødelokale 2.

Velkommen til tirsdage fra
kl. 14.00-17.00 i Glostrup Fritids-
center, mødelokale 2.

Tilmelding og kontakt:

Formand Ellen Kristiansen,
Vegavænget 11, 2620 Albertslund
Tlf. 43 64 62 07
Næstformand Ingelise Olsen
Suppleant/revisor Anne Birthe Kyed

REGION NORDJYLLAND

FOLKEVIRKE

VESTHIMMERLAND

Alle arrangementer foregår på
Farsø Hotel kl. 14.00-16.15,
hvis ikke andet er nævnt.
Entré og kaffe med kage – 90 kr.

9. september kl. 19.30

på Kimbrer Kroen, Aars.
Museumsinspektør ved Nordjyllands
Historiske Museum Bodil Frandsen.
Emne: »Regan Vest i Rold Skov«.
Et foredrag i ord og billeder om
et monument på dansk jord fra
koldkrigstiden.

7. oktober

Cand. mag. Katrine Bach Habersaat,
ansat som »Technical officer« i
WHO's vaccinationsprogrammer.

Emne: »Vaccination – om succes og
kontrovers«.

Millioner af menneskeliv er i tidens
løb blevet reddet. Hvorfor oplever vi
skepsis i dag?

4. november

Dr. phil. Henrik Becker-Christensen,
tidligere generalkonsul i Flensborg.
Emne: »Fra mod hinanden til med
hinanden«.
Grønlandets historie fra 1830
til i dag.

2. december

Jazzsanger og sangskriver Anna
Pauline Andersson og pianist Jacob
Dedenroth Broholm, begge
konservatorieuddannede.
Emne: »Rytmask sang og musik ved
juletid«.

Kontakt:

Formand:
Tove Kristensen,
Hans Egedes Vej 120, 9600 Aars
Tlf. 20 87 64 12
Tove.kristensen2@skolekom.dk
Næstformand:
Else Thirup, Aars
Tlf. 23 25 28 17
Sekretær:
Lone Nørgaard,
Svoldrupvej 122, Vognsild, 9600 Aars
Tlf. 98 65 82 57
pelonor122@gmail.com
Bestyrelsesmedlemmer:
Margrethe Dam Hansen, Farsø
Tlf. 41 59 33 34
Ellen Kahr Thomsen, Blære
Tlf. 98 66 62 05
Suppleanter:
Mona Jensen, kasserer,
Aalborgvej 4, Hornum, 9600 Aars
Tlf. 22 40 29 58
Mona22402958@gmail.com
Iris Brink Hansen, Risgårde
Tlf. 98 63 60 42

Vesthimmerlands Litteraturkreds

Sted: Akademi ved
Dronning Ingrid Hallerne, Farsø.
Alle møder starter kl. 14.00,
med mindre andet oplyses.
Alle er velkomne!

Kontakt:

Jette Høyer, studiekredsleder
Tlf. 25 39 97 96
Inger Olsen
Tlf. 98 63 34 34

» REGION MIDTJYLLAND

HERNING

Møder holdes i Kirkehuset ved Herning Kirke, Østre Kirkevej 1, Herning. De holdes hver anden mandag kl. 14.00-16.00.

Der er adgang en halv time før. I løbet af mødet holdes der en kaffepause på ca. et kvarter, så man kan nyde sin medbragte kaffe. Der er også mulighed for at købe kaffe.

Medlemskontingent for hele sæsonen er kr. 200,00. Hvert møde koster kr. 40,00 for medlemmer og kr. 61,00 for ikke-medlemmer. Satserne er også gældende for pensionister.

Bestyrelse:

Formand:

Lene Lund,
Emil Resensvej 47, Herning
Tlf. 12 92 58 50

lene47lund@gmail.com

Næstformand:

Iben Brock,
Spinkebjerg 31, Gjellerup, Herning
Tlf. 22 12 95 53

ibenebrock@gmail.com

Kasserer:

Tove Katstrup,
Karen Blixens Vej 1p, Ikast
Tlf. 40 70 90 51

katstrup@altiboxmail.dk

Ordinære bestyrelsesmedlemmer:

Jutta Jørgensen,
Fællestoft 4, Tjørring, Herning
Tlf. 97 26 80 18

jutta.np@gamil.com

Ida Anette (Tytte) Vestergaard Olesen,

Laubsvej 15, Herning

Tlf. 25 80 50 67

bentvest@hotmail.dk

HOLSTEBRO

Kontakt:

Karen Margrethe Madsen
Tlf. 97 41 40 92

» REGION SYDDANMARK

ODENSE

Litteratur- og samtalekreds

Kontakt:

Ida Hansen
Tlf. 66 11 23 71

» REGION SJÆLLAND

ROSKILDE

Kontakt:

Britta Poulsen
Tlf. 23 46 45 95
britta.poulsen@privat.dk

Kirsten Rudfeld

Tlf. 29 61 28 81

rudfeld@webspeed.dk

ØLSTED

Litteraturstudiekreds

Vi mødes hver 6. uge og
planlægger fra gang til gang.

Kontakt:

Lis Timmermann,
Hermelinvej 9, 3310 Ølsted

» UDLAND

GRØNLAND

Folkevirke i Nuuk

Kontakt:

Rebekka Olsvig,
Jens Kreutzmann Aqq 30,
postboks 575,
3900 Nuuk, Grønland

FOLKEVIRKES BB-LEJR 2019

Generationstræf fyldt med herlige oplevelser

Af Karen Hallberg, lejrleder

Selv om de fleste endnu ikke har holdt sommerferie, er vi i Folkevirke i gang med planlægningen af dette års **Bedsteforældre-Børnebørn-lejr** i skolernes efterårsferie. I efterårsferien, altså i **uge 42**, holder Folkevirke den traditionsrige Bedsteforældre-Børnebørn-lejr. Bedsteforældre fortolker vi bredt, for der er tale om en generationslejr. Lejren holdes fra mandag til fredag i en af Københavns Lærerforenings kolonier, kolonien hedder **Strandlyst** og ligger i **Lohals** på **Langeland**. Vi bor lige ud til Storebælt. Sidste år kunne vi nyde nogle fantastiske solnedgange, det håber jeg også, at vi får mulighed for at opleve i år.

Se mere om stedet på:
www.kolonierne.dk

Hvad laver vi på BB-lejren?

Mange forskellige ting. Vi leger inde og ude, klipper og klistrer, bager, laver mad, tager på udflugt.

Børnene elsker Halloween og laver pynt af både hyggelig og uhyggelig karakter, så vi den sidste aften kan holde Halloween-fest. Her underholder børnene, og de stolte bedsteforældre nyder løjerne.

Børnene får en unik mulighed for at knytte venskaber med børn fra andre dele af landet, og med nutidens sociale medier er venskaberne lette at holde vedlige.

Vi bedsteforældre har også nogle dejlige dage. Selv om vi selvfølgelig

hygger os sammen med børnene, er der rig mulighed for voksentid – specielt om aftenen. Tiden flyver afsted, og pludselig er det fredag, og lejren er slut. Det er tid til at sige farvel.

Prisen kommer til at blive **1.250 kr. pr. person**. Dette beløb inkluderer ophold og mad.

Det er muligt at leje pude og dyne på stedet. Det koster **30 kr. pr. sæt**.

Der er et værelse pr. familie, men der er fælles toilet og bad.

Man skal selv sørge for transport til Lohals.

Har du lyst til at vide mere, så kontakt mig på:

hallberg.karen@outlook.dk

Jeg håber, at vi ses!